

YHDENVERTAISUUS- JA TASA-ARVOLAUTAKUNTA/Jaosto

Syrjintäolettaja, lapsen vammaisuus, päiväkotitoi, apuvälineet, retket, välitön syrjintä

Diaarinumero: YVTLTK/3XX/2017

Antopäivä: XX.XX.2018

Hakija katsoi vammaisen lapsensa tulleen syrjityksi, kun lapsi ei ollut päässyt päiväkodin järjestämään metsäretkeen ja liikuntatapahtumaan, eikä hänen lääkinällisen kuntoutuksen kommunikointivälineitään ollut käytetty päiväkodissa sovituin tavoin.

Vastaaja kiisti syrjineensä hakijan lasta ja katsoi päiväkodin menettelyn johtuneen resurssipulasta.

Retkien osalta lautakunta totesi, että päiväkodin henkilöstö voi lähtökohtaisesti syrjintäkieltojen estämättä arvioida, mitkä päiväkodin toiminnot soveltuvat kullekin lapselle.

Yhdenvertaisuus- ja tasa-arvolautakunta katsoi, että päiväkodilla oli metsäretkeen osallistumisen osalta ollut sellainen lasten turvallisuuteen liittyvä tavoite, jota oli pidettävä hyväksyttävänä. Tavoitteen saavuttamiseksi käytettyä keinoa oli lisäksi pidettävä oikeasuhtaisena ottaen huomioon, että yksi ryhmän aikuisista oli ollut poissa sairastumisensa vuoksi. Syrjintäolettaja oli näin ollen kumoutunut eikä kyse ollut kielletystä syrjinnästä.

Ottaen huomioon erityisesti A:n liikunnallisuuden, sen, että hänelle laaditussa henkilökohtaisessa varhaiskasvatussuunnitelmassa oli sovittu menetelmistä, joilla häntä helpotettiin hahmottamaan ympäristössä tapahtuvia asioita ja siirtymätilanteiden ennakkointia sekä sen, että hänen yksilöllisiä tarpeita vastaavia korittehtäviä suunniteltiin syksyllä 2017 tehtävän hänen kanssaan kuitenkin vain viikoittain, yhdenvertaisuus- ja tasa-arvolautakunta katsoi, että lastentarhan keino A:n tarkoituksenmukaisen tuen järjestämiseksi ei ollut liikuntatapahtuman kohdalla oikeasuhtainen. A:n kohtelulle ei näin ollen ollut yhdenvertaisuuslain 11 §:n 1 momentissa tarkoitettua oikeuttamisperustetta, eikä välittömästä syrjinnästä syntynyt syrjintäolettaja kumoutunut.

Asiassa oli selvitetty, että A:n käyttöön lääkinällisenä kuntoutuksena tarkoitettujen kommunikaatiovälineiden käytössä oli ollut päiväkodissa puutteita. Lautakunta katsoi, että asiassa oli syntynyt olettaja välittömästä syrjinnästä vammaisuuden perusteella.

Vastaajan mukaan A:n kommunikointivälineiden käytössä ilmenneet puutteet olivat johtuneet henkilökunnan osaamattomuudesta ja henkilökuntamuutoksista.

Yhdenvertaisuus- ja tasa-arvolautakunta totesi, että resurssien puute, henkilökunnan osaamattomuus tai henkilökuntamuutokset eivät ole sellaisia yhdenvertaisuuslain 11 §:ssä tarkoitettuja oikeuttamisperusteita, joiden perusteella voitaisiin katsoa, että syrjinnän kieltoa ei ole rikottu.

Koska vastaaja ei kumonnut asiassa syntynyttä syrjintäolettamaa, yhdenvertaisuus- ja tasa-arvolautakunta katsoi vastaajan menettelleen yhdenvertaisuuslain 8 §:n syrjinnän kiellon vastaisesti.

(Lainvoimainen)

Asian tausta

A on lapsi, jolla on vammaisuudesta johtuvia kognitiivisia vaikeuksia ja vaikea puhevamma. Hän kävi hakemushetkellä kuntouttavassa päivähoidossa X:n kaupungin lastentarhan integroidussa erityisryhmässä. Hän käyttää kommunikoimisensa apuna päiväkirjaa, kuvakommunikaatiokansiota ja taulutietokonetta. Kyseiset kommunikaatiovälineet ovat osa hänen lääkinnällistä kuntoutustaan.

Hakijan vaatimukset

Hakija pyytää yhdenvertaisuus- ja tasa-arvolautakuntaa arvioimaan, toimittiinko lastentarhassa yhdenvertaisuuslain mukaisesti, kun A:ta ei syksyllä 2017 otettu mukaan päiväkotiryhmän retkille kirjastoon, metsään tai läheisessä liikuntahallissa järjestettyyn liikuntatapahtumaan. Lisäksi hän vaatii lautakuntaa arvioimaan, rikottiinko päiväkodissa yhdenvertaisuuslakia, kun A:n kanssa ei käytetty sovitun mukaisesti tälle lääkinnällisenä kuntoutuksena annettuja kommunikointivälineitä.

Hakijan perustelut

Hakija toteaa, että A:n päiväkotiryhmä kävi syksyllä 2017 viikolla 45 tutustumassa kirjastoon kahdessa erässä, tiistaina ja torstaina. A:ta ei otettu mukaan kirjastoon tiistaina tehdyille retkelle, ja torstaina hänellä oli vapaapäivä. Päiväkodin toiminta olisi pitänyt suunnitella niin, että myös A olisi päässyt mukaan kirjastokäynnille. A:n päiväkotiryhmällä oli syksyllä 2017 metsäretki, jota varten perheitä pyydettiin laittamaan lapsille omat eväät mukaan. A:ta ei kuitenkaan otettu mukaan retkelle, vaan hän ja eräät muut lapset jäivät retken ajaksi päiväkotiin. A:ta ei myöskään otettu mukaan läheisessä liikuntahallissa järjestettyyn liikuntatapahtumaan, vaikka hän on motorisesti taitava ja lahjakas liikkuja ja hän olisi hyötynyt tapahtumaan osallistumisesta.

Hakija katsoo lisäksi vastaajan rikkoneen A:n oikeutta kommunikoimiseen, koska päiväkodissa ei ole käytetty sovitulla tavalla A:n käyttöön tarkoitettuja lääkinnällisen kuntoutuksen kommunikointivälineitä.

Hakijan yhdenvertaisuus- ja tasa-arvolautakunnalle 11.12.2017 lähettämään hakemuksen täydennykseen on liitetty vastaajan vastaus (10.11.2017), jonka se on antanut hakijalle tämän kaupungille tekemän valituksen johdosta. Vastauksen mukaan lastentarhassa on ollut toimikaudella 2016-2017 henkilökuntamuutoksia ja henkilökunnan poissaoloja, jotka ovat vaikuttaneet integroidun erityisryhmän toimintaan. Tästä johtuen A:n varhaiskasvatukselle kirjatut tavoitteet ja toimenpiteet hänen kuntoutuksensa toteutumisiksi eivät ole toteutuneet suunnitellulla tavalla. Vastauksen mukaan päiväkodin henkilökunnan kanssa oli sovittu asioiden korjaamisesta jatkossa.

Hakija toteaa yhdenvertaisuus- ja tasa-arvolautakunnalle 11.12.2017 antamassaan vastaselityksessä, että taulutietokone oli otettu päiväkodissa A:n kanssa hyvin käyttöön ja myös puheterapeutin ohjeistamia harjoitteita oli tehty tämän kanssa säännöllisesti. Hakija toteaa lautakunnalle 11.11.2018 lähettämässään vastaselityksessä, että kommunikointilaitteiden käytössä oli jälleen ilmennyt puutteita ja että päiväkodin resurssit eivät henkilökunnan poissaoloista ja muista muutoksista johtuen riittä A:n jatkuvaan avustamiseen ja kommunikoinnin mallittamiseen.

Vastaajan vastaus

Vastaaja kiistää menettelleensä asiassa syrjivästi.

Vastaajan perustelut

Lastentarhan päiväkodinjohtaja toteaa, että A:n integroidussa päiväkotiryhmässä on 15 lasta, joista kuusi on "erityislapsia" ja muut "tukilapsia". Kaikille ryhmän lapsille tarjotaan tukea ja varhaiskasvatusta heidän yksilölliset tarpeensa huomioiden. Lapset on jaettu pienryhmiin. A kuuluu junakerhoon, joka on kuvin tuetun vuorovaikutuksen leikkiryhmä. A tarvitsee aikuisen tukea erityisen paljon, ja tästä johtuen yksi ryhmän aikuisista on hänen kanssaan koko ajan.

Retket

Päiväkodinjohtajan mukaan erilaiset retket kuuluvat lastentarhan varhaiskasvatussuunnitelman mukaiseen toimintaan ja niille on kaikilla lapsilla yhtäläinen oikeus osallistua. Päiväkodin tärkein toimintamuoto on pienryhmissä toimiminen, ja koko päiväkotiryhmä lähtee vain harvoin samanaikaisesti retkelle. Kaikki lapset osallistuvat retkille vuorollaan. Retkiä suunniteltaessa otetaan ensisijaisesti huomioon lasten turvallisuus.

Kirjastokäyntiä ei ollut lainkaan suunniteltu tehtävän junakerhoon kuuluvien lasten kanssa hakemuksessa tarkoitettuna ajankohtana. A oli syksyn 2017 aikana käynyt jo tutustumassa päiväkotiryhmänsä kanssa kirjastoon. A:ta, kuten muutamaa muutakaan lasta, ei otettu mukaan hakemuksessa tarkoitettulle metsäretkelle turvallisuussyistä, sillä yksi ryhmän aikuisista puuttui kyseisenä päivänä sairastumisen vuoksi. A oli syksyllä 2017 karkaillut paljon päiväkodin sisätiloissa, joten hänen mukaansa lähtö metsäretkelle olisi edellyttänyt enemmän henkilökuntaa kuin mitä retkelle oli sairaustapaus huomioon ottaen lähdössä. Se, ettei A:n eväitä ollut huomattu metsäretkipäivän aamuna hänen lokerossaan, oli vahinko. Kaikkea ennalta suunniteltua ohjelmaa ei voida päiväkodissa aina toteuttaa esimerkiksi henkilökunnan sairastumisten vuoksi, jottei lasten turvallisuus vaarantuisi. Toiminnasta tiedottamista parannetaan jatkossa ja pienryhmien toimintaa selitetään vanhemmille väärinkäsitysten välttämiseksi.

Liikkuminen on A:n vahvuus. Häntä ei kuitenkaan otettu mukaan liikuntatapahtumaan, koska tapahtuma ei olisi päiväkodin henkilökunnan arvion mukaan matkoineen ja vuoron odottamisineen palvellut hänen tarpeitaan. Hänen kanssaan tehtiin liikuntatapahtuman ajan muun muassa koritehtäviä, jotka oli suunniteltu vastaamaan juuri hänen tarpeitaan. Päiväkotiin jääneet lapset olivat sekä metsäretken että liikuntatapahtuman aikana päiväkodissa erityisopettajan ohjauksessa. A:n jäämisessä päiväkotiin liikuntatapahtuman ajaksi olisi päiväkodinjohtajan mukaan voitu toimia paremmin ja keskustella asiasta myös hänen vanhempiansa kanssa.

Kommunikointivälineiden käyttö

Päiväkodinjohtaja toteaa aloittaneensa tehtävässään 1.8.2018. Hän toteaa kuulleensa hakijalta syyskuussa 2017, ettei A:n kommunikointivälineitä ollut käytetty päiväkodissa riittävästi. Hän toteaa antaneensa päiväkodin henkilökunnalle määräyksen toteuttaa 27.9.2017 alkaen välittömästi seuraavat toimenpiteet A:n kuntouttavan varhaiskasvatuksen takaamiseksi: Tukitoimista ja apuvälineistä tiedotetaan kaikkia tiimin jäseniä. Kuvitetun päiväjärjestyksen seuraavan päivän kuvat laitetaan valmiiksi lokerikkoon edellisenä iltana. Päiväkirjaa täytetään yhdessä A:n kanssa joka päivä. Siirtymät toiminnasta toiseen hoidetaan kuvien avulla. Taulutietokonetta käytetään joka päivä ja, jos se ei ole käytössä, käytetään kommunikaatiokansiota. Kaikki tiimin jäsenet käyttävät taulutietokonetta, ja laitteen käyttöä lisätään. Pienryhmiä tehostetaan, ja vuorovaikutusta tukevat

ryhmät toimivat säännöllisesti viikoittain. Tiimi tiedottaa vanhempia ja esimiestä viikoittain ryhmän toiminnasta ja tavoitteista.

Päiväkodin johtajan mukaan A oli lomalla päiväkodista heinäkuun 2017. Elo- syyskuussa 2017 hänen kanssaan ei käytetty säännöllisesti taulutietokonetta tai päiväkirjaa henkilökunnan osaamattomuuden ja päiväkodin henkilökuntamuutosten vuoksi, mutta 27.9.2017 alkaen sovituista asioista on pidetty kiinni ja kommunikointivälineiden käyttöä on tehostettu jatkuvasti. Ennen taulutietokoneen aktiivista käyttöä A:n kanssa käytettiin kommunikoinnin tukena kuvia ja tukiviittomia.

A:n henkilökohtainen varhaiskasvatussuunnitelma

A:lle 20.11.2017 laaditussa henkilökohtaisessa varhaiskasvatussuunnitelmassa todetaan hänen vahvuuksiensa osalta muun muassa seuraavaa: Hän on taitava liikkuja ja osaa myös kiipeillä ja roikkua taitavasti kiipeilytelineissä. Hän hyppii mielellään penkeiltä tasajalkahyppyjä. Kielenkehityksen ja vuorovaikutuksen osalta hänen tukensa on suunniteltu järjestettävän muun muassa viikoittaisin koritehtävätuokioin.

Yhdenvertaisuus- ja tasa-arvolautakunnan päätös

Yhdenvertaisuus- ja tasa-arvolautakunta päätti hyväksyä hakemuksen siltä osin kuin asia koskee sitä, että A:ta ei ollut otettu mukaan liikuntatapahtumaan sekä sitä, että päiväkodissa ei ollut käytetty sovitulla tavalla A:n käyttöön tarkoitettuja lääkinnällisen kuntoutuksen kommunikointivälineitä. Lautakunta kielsi vastaajaa uusimasta A:han kohdistunutta syrjintää. Lautakunta hylkäsi hakemuksen muilta osin.

Kysymyksenasettelu

Asiassa on arvioitavana, onko A:ta syrjitty varhaiskasvatustalvissa hänen vammaisuutensa perusteella.

Perustelut

Sovellettavat oikeusohjeet

Yhdenvertaisuuslaki

Yhdenvertaisuuslain 8 §:n 1 momentin mukaan ketään ei saa syrjiä iän, alkuperän, kansalaisuuden, kielen, uskonnon, vakaumuksen, mielipiteen, poliittisen toiminnan, ammattiyhdistystoiminnan, perhesuhteiden, terveydentilan, vammaisuuden, seksuaalisen suuntautumisen tai muun henkilöön liittyvän syyn perusteella. Pykälän 2 momentin mukaan välittömän ja välillisen syrjinnän lisäksi kyseisessä laissa tarkoitettua syrjintää on häirintä, kohtuullisten mukautusten epääminen sekä ohje tai käsky syrjiä.

Yhdenvertaisuuslain 10 §:n mukaan syrjintä on välitöntä, jos jotakuta kohdellaan henkilöön liittyvän syyn perusteella epäsuotuisammin kuin jotakuta muuta on kohdeltu, kohdellaan tai kohdeltaisiin vertailukelpoisessa tilanteessa.

Yhdenvertaisuuslain 11 §:n 1 momentin mukaan erilainen kohtelu ei ole syrjintää, jos kohtelu perustuu lakiin ja sillä muutoin on hyväksyttävä tavoite ja keinot tavoitteen saavuttamiseksi ovat oikeasuhtaisia.

Yhdenvertaisuuslain 28 §:n mukaan vireillepanijan on syrjintää tai vastatoimia koskevaa asiaa tuomioistuimessa tai muussa viranomaisessa käsiteltäessä esitettävä selvitystä seikoista, joihin vaatimus perustuu. Jos asiaa käsiteltäessä esitettyjen selvitysten perusteella voidaan olettaa syrjinnän tai vastatoimien kieltoa rikotun, vastapuolen on kumotakseen oletuksen osoitettava, että kieltoa ei ole rikottu.

Yhdenvertaisuuslain säätämiseen johtaneen hallituksen esityksen (HE 19/2014 vp) mukaan pelkkä väite tai epäily syrjinnän tai vastatoimien kiellon rikkomisesta ei riitä syrjintäolettan syntymiseen. Täyttä näyttöä syrjinnästä tai vastatoimista ei kuitenkaan edellytetä, vaan riittävää on, että asiaa käsittelevälle toimivaltaiselle viranomaiselle syntyy esille tulleiden seikkojen valossa perustellusti olettaa syrjinnän tai vastatoimien kiellon vastaisesta menettelystä. Jos asiaa käsiteltäessä on esitetty riittävästi sellaista selvitystä, jonka perusteella voidaan olettaa syrjinnän tai vastatoimien kieltoa rikotun, on vastapuolen osoitettava, että kieltoa ei ole rikottu. (HE s. 93.)

Kansainväliset ihmisoikeussopimukset

YK:n yleissopimus lapsen oikeuksista (SopS 59 ja 60/91, lapsen oikeuksien sopimus) tuli Suomessa voimaan 20.7.1991. Sopimuksen 3 artiklan mukaan kaikissa julkisen tai yksityisen sosiaalihuollon, tuomioistuinten, hallintoviranomaisten tai lainsäädäntöelimien toimissa, jotka koskevat lapsia, on ensisijaisesti otettava huomioon lapsen etu.

YK:n yleissopimus vammaisten henkilöiden oikeuksista (SopS 26-27/2016, vammaisyleissopimus) tuli Suomessa voimaan 10.6.2016. Sopimuksen 2 artiklan mukaan syrjintä vammaisuuden perusteella tarkoittaa vammaisuuteen perustuvaa erottelua, syrjäyttämistä tai rajoittamista, jonka tarkoituksena tai vaikutuksena on heikentää tai mitätöidä kaikkien ihmisoikeuksien ja perusvapauksien tunnustamista, nauttimista tai käyttämistä yhdenvertaisesti muiden kanssa politiikan, talouden, sosiaaliturvan, kulttuurin tai yksilön oikeuksien alalla tai muulla alalla.

Vammaisyleissopimuksen 5 artiklan 2 kohdan mukaan sopimuspuolet kieltävät kaiken syrjinnän vammaisuuden perusteella ja takaavat vammaisille henkilöille yhdenvertaisen ja tehokkaan oikeussuojan syrjintää vastaan syrjintäperusteesta riippumatta.

Vammaisyleissopimuksen 7 artiklan 2 kohdan mukaan kaikissa vammaisia lapsia koskevissa toimissa on otettava ensisijaisesti huomioon lapsen etu.

Vammaisyleissopimuksen 19 artiklan mukaan sopimuspuolet toteuttavat tehokkaat ja asianmukaiset toimet tehdäkseen vammaisille henkilöille helpommaksi nauttia tästä oikeudesta täysimääräisesti sekä helpottaakseen heidän täysimääräistä osallisuuttaan ja osallistumistaan yhteisöön, muun muassa varmistamalla, että koko väestölle tarkoitetut yhteisön palvelut ja järjestelyt ovat vammaisten henkilöiden saatavissa yhdenvertaisesti muiden kanssa ja vastaavat heidän tarpeitaan (c kohta).

Suomen perustuslaki

Suomen perustuslain (731/1999) 6 §:n 2 momentin mukaan ketään ei saa ilman hyväksyttävää perustetta asettaa eri asemaan sukupuolen, iän, alkuperän, kielen, uskonnon, vakaumuksen, mielipiteen, terveydentilan, vammaisuuden tai muun henkilöön liittyvän syyn perusteella. Pykälän 3 momentin mukaan lapsia on kohdeltava tasa- arvoisesti yksilöinä, ja heidän tulee saada vaikuttaa itseään koskeviin asioihin kehitystään vastaavasti.

Perustuslain 22 §:n mukaan julkisen vallan on turvattava perusoikeuksien ja ihmisoikeuksien toteutuminen.

Varhaiskasvatuslaki

Hakemushetkellä voimassa olleen varhaiskasvatuslain (36/1973, jäljempänä varhaiskasvatuslaki) 2 a §:n mukaan kyseisessä laissa tarkoitetun varhaiskasvatuksen tavoitteena on

1. edistää jokaisen lapsen iän ja kehityksen mukaista kokonaisvaltaista kasvua, kehitystä, terveyttä ja hyvinvointia;
2. tukea lapsen oppimisen edellytyksiä ja edistää elinikäistä oppimista ja koulutuksellisen tasa-arvon toteuttamista;
3. toteuttaa lapsen leikkiin, liikkumiseen, taiteisiin ja kulttuuriperintöön perustuvaa monipuolista pedagogista toimintaa ja mahdollistaa myönteiset oppimiskokemukset;
4. varmistaa kehittävä, oppimista edistävä, terveellinen ja turvallinen varhaiskasvatusympäristö;
5. turvata lasta kunnioittava toimintatapa ja mahdollisimman pysyvät vuorovaikutussuhteet lasten ja varhaiskasvatushenkilöstön välillä;
6. antaa kaikille lapsille yhdenvertaiset mahdollisuudet varhaiskasvatukseen, edistää sukupuolten tasa-arvoa sekä antaa valmiuksia ymmärtää ja kunnioittaa yleistä kulttuuriperinnettä sekä kunkin kielellistä, kulttuurista, uskonnollista ja katsomuksellista taustaa;
7. tunnistaa lapsen yksilöllisen tuen tarve ja järjestää tarkoituksenmukaista tukea varhaiskasvatuksessa tarpeen ilmettyä tarvittaessa monialaisessa yhteistyössä;
8. kehittää lapsen yhteistyö- ja vuorovaikutustaitoja, edistää lapsen toimimista vertaisryhmässä sekä ohjata eettisesti vastuulliseen ja kestävään toimintaan, toisten ihmisten kunnioittamiseen ja yhteiskunnan jäsenyyteen;
9. varmistaa lapsen mahdollisuus osallistua ja saada vaikuttaa itseään koskeviin asioihin;
10. toimia yhdessä lapsen sekä lapsen vanhemman tai muun huoltajan kanssa lapsen tasapainoisen kehityksen ja kokonaisvaltaisen hyvinvoinnin parhaaksi sekä tukea lapsen vanhempaa tai muuta huoltajaa kasvatustyössä.

Varhaiskasvatuslain 4 §:n 1 momentin mukaan kunnan on huolehdittava lasten päivähoidon järjestämisestä asukkailleen sisällöltään sellaisena ja siinä laajuudessa kuin kyseisessä laissa säädetään.

Varhaiskasvatuslain 6 §:n mukaan varhaiskasvatusympäristön on oltava kehittävä, oppimista edistävä sekä terveellinen ja turvallinen lapsen ikä ja kehitys huomioon ottaen.

Varhaiskasvatuslain 7 a §:n 1 momentin mukaan päiväkodissa tai perhepäivähoidossa olevalle lapselle on laadittava henkilökohtainen varhaiskasvatussuunnitelma lapsen kasvatuksen, opetuksen ja hoidon toteuttamiseksi. Lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaan on kirjattava tavoitteet lapsen varhaiskasvatuksen toteuttamiseksi lapsen kehitystä, oppimista ja hyvinvointia tukevalla tavalla sekä toimenpiteet tavoitteiden toteuttamiseksi. Lisäksi suunnitelmaan kirjataan lapsen tarvitseman tuen tarve, tukitoimenpiteet ja niiden toteuttaminen.

Varhaiskasvatuslain 11 §:n 1 momentin mukaan päivähoitoa suunniteltaessa ja järjestettäessä on huomioitava lapsen etu.

Asian arviointi

Retket

A:n päiväkotiryhmä oli syksyn 2017 aikana tehnyt kolme retkeä, johon A:ta ei ollut otettu mukaan. Kyse oli käynnistä kirjastossa, metsäretkestä ja liikuntatapahtumasta läheisessä liikuntahallissa. Vastaajan mukaan kirjastokäyntiä ei ollut lainkaan suunniteltu tehtäväksi A:n ryhmään (junakerho) kuuluvien lasten kanssa viikolla 45. A oli syksyn 2017 aikana jo käynyt tutustumassa kirjastoon päiväkotiryhmänsä kanssa. Lautakunta toteaa, että tältä osin kyse on ilmeisesti ollut A:n huoltajalle syntyneestä väärinkäsityksestä. Sen sijaan metsäretkelle A ei ole päässyt mukaan turvallisuussyistä, kun yksi ryhmän aikuisista oli ollut poissa sairastumisensa vuoksi. Liikuntatapahtuman osalta päiväkodin henkilöstö oli arvioinut, että tapahtuma matkoineen ja vuoron odottamisineen ei olisi palvellut A:n tarpeita.

Retkien osalta lautakunta toteaa seuraavaa. Päiväkodin henkilöstö voi lähtökohtaisesti syrjintäkieltojen estämättä arvioida, mitkä päiväkodin toiminnot soveltuvat kullekin lapselle. Tämä arvio on toki asianmukaista tehdä yhdessä lapsen huoltajien kanssa, jotta varmistutaan siitä, että näkemys lapsen edusta on hänestä huolta pitävillä aikuisilla yhteinen. Näin myös osaltaan varmistutaan toiminnan syrjimättömyydestä. Viranomaisella on lisäksi velvollisuus turvata riittävät resurssit, jotta kaikkia lapsia on mahdollista kohdella yhdenvertaisesti ja syrjimättömästi. Lautakunta kiinnittää kuitenkin huomiota siihen, että jos joku lapsista jää säännönmukaisesti päiväkodin järjestämien retkien ja muiden tapahtumien ulkopuolelle, herää epäily siitä, onko näin toimittu jollakin syrjintäsuojaa saavan, henkilöön liittyvän syyn kuten vammaisuuden perusteella. Tuolloin kyse on yhdenvertaisuuslaissa kielletystä syrjinnästä, ellei vastaajalla ole esittää menettelylleen lain 11 §:ssä tarkoitettua oikeuttamisperustetta.

Lautakunta kehottaa kaupunkia kiinnittämään huomiota edellä todettuihin syrjintäoletettaman syntyyn liittyviin seikkoihin sekä korostaa sitä, että viranomaisella on yhdenvertaisuuslain 5 §:n mukainen velvollisuus arvioida yhdenvertaisuuden toteutumista toiminnassaan ja ryhtyttävä tarvittaviin toimenpiteisiin yhdenvertaisuuden toteutumisen edistämiseksi. Tuo velvollisuus kattaa myös velvollisuuden ryhtyä toimenpiteisiin syrjinnän ehkäisemiseksi.

Lautakunta arvioi seuraavaksi sitä, onko päiväkodin katsottava rikkoneen yhdenvertaisuuslain 8 §:ssä tarkoitettua syrjinnän kieltoa yksittäisten retkien osalta.

Retket kirjastoon

Edellä on jo todettu, että kirjastokäyntiä koskevilta osin kyse lienee ollut A:n huoltajalle syntyneestä väärinkäsityksestä. Syrjintäoletettamaa ei ole syntynyt, koska A on päässyt käymään päiväkodin kanssa kirjastossa aiemmin syksyllä eikä häntä näin ollen ole kohdeltu kirjastoretkien osalta epäsuotuisammin kuin muita hänen päiväkotiryhmässään olevia lapsia.

Metsäretki

Saadun selvityksen mukaan A:n oli tarkoitus lähteä mukaan päiväkodin syksyllä 2017 lähimetsään tekemälle eväretkelle. A ja osa muista lapsista jäivät erityislastentarhanopettajan päätöksestä retken ajaksi päiväkotiin turvallisuussyistä, kun yksi ryhmän aikuisista oli ollut poissa sairastumisensa vuoksi.

Saadun selvityksen perusteella yhdenvertaisuus- ja tasa-arvolautakunta katsoo ensinnäkin, että asiassa on perusteltua aiheutta olettaa A:n kohtelun perustuneen hänen vammaisuuteensa. Asiassa on syntynyt näin ollen oletettava välittömästi syrjinnästä vammaisuuden perusteella.

Hakemushetkellä voimassa olleen varhaiskasvatuslain 6 §:n mukaan varhaiskasvatusympäristön oli oltava turvallinen lapsen ikä ja kehitys huomioon ottaen. Saadun selvityksen mukaan A oli metsäretkeä edeltävästi karkaillut päiväkodin tiloissa. Erityislastentarhanopettaja oli katsonut, ettei hänen turvallisuuttaan pystytty takaamaan tilanteessa, jossa yksi päiväkotiryhmän aikuisista oli puuttunut retkipäivän aamuna. Edellä todetun perusteella yhdenvertaisuus- ja tasa-arvolautakunta katsoo, että päiväkodilla on ollut sellainen lasten turvallisuuteen liittyvä tavoite, jota on pidettävä hyväksyttävänä. Tavoitteen saavuttamiseksi käytettyä keinoa on lisäksi pidettävä oikeasuhtaisena ottaen huomioon, että yksi ryhmän aikuisista on ollut poissa sairastumisensa vuoksi. Syrjintäoletama on näin ollen kumoutunut eikä kyse ole ollut kielletystä syrjinnästä.

Retki liikuntatapahtumaan

Vastaajan mukaan A:ta ei otettu mukaan päiväkodin tekemälle retkelle liikuntatapahtumaan, koska kyseinen retki ei olisi päiväkodin henkilöstön arvion mukaan matkoineen ja odottamisineen palvellut hänen tarpeitaan. Hänelle järjestettiin retkien ajaksi päiväkodissa muita tehtäviä erityislastentarhanopettajan johdolla.

Saadun selvityksen perusteella yhdenvertaisuus- ja tasa-arvolautakunta katsoo ensinnäkin, että asiassa on perusteltua aihetta olettaa A:n kohtelun perustuneen hänen vammaisuuteensa. Asiassa on syntynyt näin ollen oletama välittömästä syrjinnästä vammaisuuden perusteella.

Yhdenvertaisuus- ja tasa-arvolautakunta toteaa, että hakemushetkellä voimassa ollut varhaiskasvatuslaki ei ole edellyttänyt varhaiskasvatuksessa olevien lasten samanlaista kohtelua, vaan lähtökohtana on ollut lain 2 a §:n 7 kohdasta ilmenevällä tavalla lapsen yksilöllisen tuen tarpeen tunnistaminen ja tarkoituksenmukaisen tuen järjestäminen.

Vaikka varhaiskasvatuksessa olleiden lasten kohtelun yksityiskohtainen sääntely ei tästä johtuen ole ollut mahdollista, varhaiskasvatuslaissa on säädetty kuitenkin seuraavaa: Lasten päivähoito on pyrittävä järjestämään siten, että se tarjoaa lapsen hoidolle ja kasvatukselle sopivan hoitopaikan (2 § 2 momentti). Varhaiskasvatusympäristön on oltava kehittävä, oppimista edistävä sekä terveellinen ja turvallinen lapsen ikä ja kehitys huomioon ottaen (6 §). Päivähoitoa suunniteltaessa ja järjestettäessä on huomioitava lapsen etu (11 § 1 momentti).

Lastentarhan mukaan se, että A on jätetty pois liikuntatapahtumasta, on perustunut päiväkodin varhaiskasvatushenkilöstön arvioon siitä, mikä on ollut asiassa A:n etu hänen yksilölliset tarpeensa huomioon ottaen. A:n kohtelu on näin ollen perustunut lakiin yhdenvertaisuuslain 11 §:ssä edellytetyllä tavalla. Asiassa on seuraavaksi arvioitava, onko vastaajan tavoite A:n kohtelussa ollut yhdenvertaisuuslain 11 §:n 1 momentissa edellytetyllä tavalla hyväksyttävä.

Varhaiskasvatuksen tavoitteista säädettiin hakemushetkellä voimassa olleen varhaiskasvatuslain 2 a §:ssä. Tavoitteet eivät ole pykälässä tärkeysjärjestyksessä, vaan niiden tarkoituksena on nostaa esiin varhaiskasvatuksen eri osa-alueita ja keskeisimpiä teemoja (HE 341/2014 vp s. 15). Pykälän mukaan varhaiskasvatuksen tavoitteena on esimerkiksi edistää jokaisen lapsen iän ja kehityksen mukaista kokonaisvaltaista kasvua, kehitystä, terveyttä ja hyvinvointia (1 kohta); varmistaa kehittävä, oppimista edistävä, terveellinen ja turvallinen varhaiskasvatusympäristö (4 kohta) sekä tunnistaa lapsen yksilöllisen tuen tarve ja järjestää tarkoituksenmukaista tukea varhaiskasvatuksessa tarpeen ilmettyä tarvittaessa monialaisessa yhteistyössä (7 kohta). Toisaalta varhaiskasvatuksen tavoitteena oli myös muun muassa toteuttaa lapsen leikkiin liikkumiseen, taiteisiin ja kulttuuriperintöön perustuvaa monipuolista pedagogista toimintaa ja mahdollistaa myönteiset oppimiskokemukset (3 kohta).

Lastentarhan mukaan A:n kohtelun tavoitteena on ollut järjestää hänelle juuri hänen tarpeitaan vastaavaa tekemistä liikuntatapahtuman ajaksi. Ottaen huomioon hakemushetkellä voimassa olleen varhaiskasvatuslain tavoitteen lapsen yksilölliseen tarpeeseen perustuvan tuen

järjestämisestä yhdenvertaisuus- ja tasa-arvolautakunta katsoo, että lastentarhan tavoite on ollut yhdenvertaisuuslain 11 §:n 1 momentissa edellytetyllä tavalla hyväksyttävä. Seuraavaksi on vielä arvioitava, ovatko lastentarhan keinot A:n tarkoituksenmukaisen tuen järjestämiseksi olleet oikeasuhtaisia.

Yhdenvertaisuuslain esitöiden mukaan ihmisten erilainen kohtelu hyväksyttävässäkään tarkoituksessa ei ole sallittua, jos käytetty keino on kyseisessä tilanteessa epäasianmukainen tai ylimitoitettu taikka jos keinon käyttäminen ei ole tarpeen sen vuoksi, että sama tavoite voitaisiin saavuttaa jollakin muulla, yhdenvertaisen kohtelun kanssa paremmin sopusoinnussa olevalla keinolla (HE 19/2014 vp s. 72).

Varhaiskasvatuslain esitöiden mukaan lapselle laadittava varhaiskasvatussuunnitelma on henkilöstön keskeinen arjessa käytettävä työväline lapsen kehityksen ja oppimisen tukemiseen. Lasten yksilölliset varhaiskasvatussuunnitelmat muodostavat myös pohjan lapsiryhmän toiminnan suunnittelulle. Ryhmän toimintaa suunniteltaessa ja toteutettaessa tulee ottaa huomioon yksittäisten lasten varhaiskasvatussuunnitelmista nousevat kehityksen vaiheet, mielenkiinnon kohteet ja tuen tarpeet. Näiden yksilökohtaisten tietojen pohjalta tulee ryhmän toimintaa suunnitella siten, että mahdollisimman hyvin huomioitaisiin yksittäisten lasten osalta tulevat toiminnan järjestämisen tavoitteet. (HE 341/2014 vp s.18.)

A:n vahvuudeksi on hänelle lastentarhassa laaditussa henkilökohtaisessa varhaiskasvatussuunnitelmassa kirjattu muun muassa liikkuminen. Henkilökunnan havaintojen mukaan hän kiipeili mielellään päiväkodin liikuntasalissa tai ulkona kiipeilytelineessä. Hänen tuen tarpeikseen on kirjattu muun muassa vahva kuvatuki ympäristössä tapahtuvien asioiden hahmottamiseksi, päivästruktuurin, henkilökohtaisten toimintakuvien ja tukiviittomien käyttö sekä riittävä toimintojen ja siirtymätilanteiden ennakointi. Myös hänen osallisuuttaan on suunniteltu lisättäväksi. Hänen kehitystään, oppimistaan ja hyvinvointiaan tukevaksi tavoitteeksi on kirjattu muun muassa koritehtävien teko viikoittain.

Ottaen huomioon erityisesti A:n liikunnallisuuden, sen, että hänelle laaditussa henkilökohtaisessa varhaiskasvatussuunnitelmassa oli sovittu menetelmistä, joilla häntä helpotettiin hahmottamaan ympäristössä tapahtuvia asioita ja siirtymätilanteiden ennakointia sekä sen, että hänen yksilöllisiä tarpeitaan vastaavia koritehtäviä suunniteltiin syksyllä 2017 tehtävän hänen kanssaan kuitenkin vain viikoittain, yhdenvertaisuus- ja tasa-arvolautakunta katsoo, että lastentarhan keino A:n tarkoituksenmukaisen tuen järjestämiseksi ei ole ollut liikuntatapahtuman kohdalla oikeasuhtainen. A:n kohtelulle ei näin ollen ole ollut yhdenvertaisuuslain 11 §:n 1 momentissa tarkoitettua oikeuttamisperustetta.

Koska vastaaja ei ole edellä todetuin perustein kyennyt kumoamaan asiassa syntynyttä syrjintäolettaa, yhdenvertaisuus- ja tasa-arvolautakunta katsoo vastaajan menetelleen lastentarhan toiminnasta vastaavana tahona yhdenvertaisuuslain 8 §:n syrjinnän kiellon vastaisesti.

Kommunikointivälineiden käyttö päiväkodissa

Hakija katsoo lisäksi vastaajan rikkoneen A:n oikeutta kommunikoida, koska päiväkodissa ei ole käytetty sovitulla tavalla A:n käyttöön tarkoitettuja lääkinnällisen kuntoutuksen kommunikointivälineitä. Vastaajan mukaan A:n käyttöön lääkinnällisenä kuntoutuksena tarkoitettujen kommunikaatiivälineiden (päiväkirja, kuvakommunikaatiokansio, taulutietokone) käytössä lastentarhassa on ollut ennen 27.9.2017 puutteita henkilökunnan osaamattomuuden ja henkilökuntamuutosten vuoksi. Ennen kun taulutietokone otettiin hänen kanssaan käyttöön sovitun mukaisesti, hänen kanssaan käytettiin kommunikaation tukena kuvia ja tukiviittomia.

Vammaisyleissopimuksen useissa säännöksissä korostetaan vammaisten henkilöiden oikeutta käyttää puhetta tukevia ja korvaavia viestintätapoja ja -keinoja. Esimerkiksi yleissopimuksen koulutusta koskevan 24 artiklan 3 kohdan mukaan sopimuspuolet mahdollistavat vammaisille henkilöille elämänhallinnan ja sosiaalisen kehityksen taitojen oppimisen helpottaakseen heidän täysimääräistä ja yhdenvertaista osallistumistaan koulutukseen ja yhteisöön. Tätä varten sopimuspuolet toteuttavat asianmukaiset toimet, joilla muun muassa helpotetaan puhetta tukevien ja korvaavien viestintätapojen, -keinojen ja -muotojen oppimista. Edelleen yleissopimuksen 9 artiklan 2 kohdan g kohdan mukaan sopimuspuolet toteuttavat asianmukaiset toimet, joilla edistetään uusien tieto- ja viestintäteknologioiden ja -järjestelmien saavutettavuutta vammaisille henkilöille.

Asiassa on selvitetty, että A:n käyttöön lääkinnällisenä kuntoutuksena tarkoitettujen kommunikaatiovälineiden käytössä on ollut päiväkodissa puutteita. Lautakunta katsoo, että asiassa on syntynyt oletama välittömästä syrjinnästä vammaisuuden perusteella.

Vastaajan mukaan A:n kommunikointivälineiden käytössä ilmenneet puutteet ovat johtuneet henkilökunnan osaamattomuudesta ja henkilökuntamuutoksista. Myös hakija on todennut, että lastentarhassa ilmenneet puutteet A:n kommunikointivälineiden käytössä ovat johtuneet resurssien puutteesta.

Yhdenvertaisuus- ja tasa-arvolautakunta toteaa, että resurssien puute, henkilökunnan osaamattomuus tai henkilökuntamuutokset eivät ole sellaisia yhdenvertaisuuslain 11 §:ssä tarkoitettuja oikeuttamisperusteita, joiden perusteella voitaisiin katsoa, että syrjinnän kieltä ei ole rikottu.

Koska vastaaja ei ole kumonnut asiassa syntynyttä syrjintäolettaa, yhdenvertaisuus- ja tasa-arvolautakunta katsoo vastaajan menettelleen lastentarhan toiminnasta vastaavana tahona yhdenvertaisuuslain 8 §:n syrjinnän kiellon vastaisesti.

Lainkohdat

Yhdenvertaisuuslaki (1325/2014) 8 § 1 ja 2 momentti, 10 §, 11 § 1 momentti ja 28 §

Hakemushetkellä voimassa ollut varhaiskasvatuslaki (36/1973) 2 a §, 4 a 1, 6 §, 7 a § 1 momentti ja 11 § 1 momentti

Muutoksenhaku

Muutoksenhakuohjaus liitteenä.

Asian ovat päättäneet Outi Anttila (istunnon puheenjohtaja), Merja Heikkonen, Riitta-Maija Jouttimäki, Juha Lavapuro ja Liisa Nieminen. Esittelijä Hanna Kiiskinen (eri mieltä).

Esittelijä Hanna Kiiskisen eriävä mielipide, joka on saman sisältöinen kuin hänen esityksensä:

Olen yhdenvertaisuus- ja tasa-arvolautakunnan jaoston kanssa samaa mieltä siitä, että A:n pois jättäminen hakemuksessa tarkoitetuilta retkiltä metsään ja kirjastoon ei ole ollut yhdenvertaisuuslaissa tarkoitettua syrjintää. Olen jaoston kanssa samaa mieltä myös siitä, että hänen pois jättämisensä päiväkodin retkeltä liikuntatapahtumaan oli yhdenvertaisuuslain 8 §:ssä tarkoitetun syrjinnän kiellon vastaista. Näin ollen kieltäisin jaoston tavoin vastaajaa uusimasta tällaista A:han kohdistunutta menettelyä. Tämän jälkeen lausun seuraavan.

Yhdenvertaisuuslain 10 §:n mukaan syrjintä on välitöntä, jos jotakuta kohdellaan henkilöön liittyvän syyn *perusteella* epäsuotuisammin kuin jotakuta muuta on kohdeltu, kohdellaan tai kohdeltaisiin vertailukelpoisessa tilanteessa. Myös yhdenvertaisuuslain esitöiden mukaan epäsuotuisan kohtelun on *perustuttava* henkilöön liittyvään syyhyn ollakseen laissa tarkoitettua välitöntä syrjintää (HE 19/2014 vp, s. 70). Arvioitaessa sitä, syntyykö asiassa välitöntä syrjintää koskeva syrjintäolettaja, ei siten riitä, että esille tulleiden seikkojen valossa syntyy perustellusti olettaja siitä, että henkilön kohtelu on *kohdistunut* hänen henkilöönsä liittyvään syyhyn. Yhdenvertaisuuslain 10 §:n sanamuodon sekä lain esitöiden perusteella välitöntä syrjintää koskeva syrjintäolettaja edellyttää, että asiaa käsittelevälle viranomaiselle syntyy esille tulleiden seikkojen valossa perustellusti olettaja siitä, että henkilön kohtelu on nimenomaan *perustunut* hänen henkilöönsä liittyvään syyhyn.

Saadun selvityksen mukaan asianosaisten kesken ei ole erimielisyyttä siitä, mistä puutteet A:n kommunikointivälineiden käytössä ovat johtuneet: päiväkodin hoitohenkilöstön resurssipuutteesta. Toisin sanoen puutteet välineiden käytössä ovat *perustuneet* resurssien puutteeseen ja *kohdistuneet* (valitettavalla tavalla) A:n kommunikointivälineiden käyttöön. Välitöntä syrjintää koskevan syrjintäolettaman täytyminen edellyttää kuitenkin, että asiassa syntyy perustellusti olettaja siitä, että henkilön kohtelu on nimenomaan *perustunut* hänen henkilöönsä liittyvään syyhyn, kuten esimerkiksi hänen vammaisuuteensa. Tällaista ei ole kumpikaan osapuoli edes väittänyt.

Katson, että koska asiassa ei edellä todetuin perustein synny olettaa siitä, että puutteet A:n kommunikointivälineiden käytössä olisivat perustuneet hänen vammaisuuteensa tai muuhunkaan hänen henkilöönsä liittyvään syyhyn, asiassa ei ole tältä osin syntynyt hänen välitöntä syrjintäänsä koskevaa syrjintäolettaa. Näin ollen olisin hylännyt hakemuksen kommunikointivälineiden käyttöä koskevilta osin.